# Näringsutskottets betänkande

# 1980/81:26

## över proposition 1980/81:37 om upphävande av kontrollen av bankkontorsetablering jämte motioner

### Ärendet

I proposition 1980/81:37 har regeringen föreslagit riksdagen att antaga inom ekonomidepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
2. lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker,
3. lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen.

Med anledning av propositionen har väckts två motioner, som redovisas nedan.

Svenska bankmannaförbundet har tillställt utskottet en skrivelse i ärendet (se s. 2).

### Propositionen

Nämnden för bankkontorsetablering utövar nu kontroll av bankernas etablering av nya bankkontor. De lagändringar som föreslås i propositionen innebär att denna kontroll upphör.

Lagförslagen finns på s. 2–4 i propositionen.

### Motionerna

*Yrkanden*

De motioner som har väckts med anledning av propositionen är

1980/81:145 av Ingvar Svanberg m. fl. (s) och

1980/81:163 av Lars Werner m. fl. (vpk).

I båda motionerna hemställs att riksdagen skall avslå propositionen.

*Motivering*

I motion 1980/81:145 erinras om att banklagsutredningen i det betänkande som ligger till grund för propositionen har hävdat att det även i framtiden behövs någon form av samordning av och tillsyn över bankkontorsetableringen. Enligt utredningens förslag skulle denna kontroll ske i efterhand genom bankinspektionen och en till denna knuten rådgivande nämnd.

Motionärerna ansluter sig till utredningens bedömning av kontrollbehovet och uttalar att en fri etableringsrätt innebär risker för en från samhällsekonomisk synpunkt orationell etablering av kontor. De menar att det nuvarande systemet fungerar bra och att en efterhandsprövning skulle komma att innebära en mindre effektiv kontroll.

Regeringens förslag innebär att allmänintresset åsidosätts, hävdas i motion 1980/81:163. Enligt motionärerna lyckas regeringen inte i propositionen visa att situationen nu på något avgörande sätt skiljer sig från förhållandena år 1973, då statsmakterna beslöt om den nuvarande ordningen.

**Skrivelse till utskottet**

Svenska bankmannaförbundet anser att den nuvarande ordningen bör bibehållas. En klar fördel med denna är, anför förbundet, att det ges möjlighet till samråd mellan bank som önskar etablera sig på viss ort och de banker som redan är etablerade på orten. Om etableringsnämnden slopas skulle dessa kontaktmöjligheter falla bort, eftersom direkta överläggningar mellan banker eller bankgrupper av konkurrensskäl knappast förekommer. Farhågorna för en överetablering från såväl företagsekonomiska som samhällsekonomiska aspekter kan inte uteslutas, hävdar förbundet och framhåller att bankinspektionen inte kan lägga några samhällsekonomiska aspekter på kontorstätheten.

**Utskottet**

När en samordnad banklagstiftning – med enhetliga bestämmelser för affärsbanker, sparbanker och jordbrukskassor (föreningsbanker) – genomfördes år 1968 avskaffades de tidigare gällande kraven på tillstånd för att öppna nya bankkontor. Bankerna blev emellertid skyldiga att före en etablering inhämta yttrande från nämnden för bankkontorsetablering, ett rådgivande organ som inrättades vid detta tillfälle. Då ett par banker i några fall etablerade avdelningskontor mot nämndens rekommendationer beslöt statsmakterna år 1973 att nämnden hädanefter skulle svara för en obligatorisk kontroll över all bankkontorsetablering. Sedan år 1974, då de nuvarande reglerna trädde i kraft, har nämnden handlagt ca 750 tillståndsärenden. Av dem har 18 överklagats hos regeringen, som i fem fall har ändrat beslut av nämnden att inte tillåta etablering.

Banklagsutredningen har föreslagit att den kontroll som nu utövas av nämnden för bankkontorsetablering skall flyttas över på bankinspektionen, som vid sin sida skulle ha en rådgivande nämnd för etableringsfrågor. Inspektionen skulle kunna förbjuda en bank att verkställa ett etableringsbeslut som banken gjort anmälan om. Normalt skulle inspektionen ge ett underhandsbesked om att den inte har några invändningar mot etableringen. Detta förslag har vid remissbehandlingen tillstyrkts av bl. a. fullmäktige i

riksbanken, bankinspektionen och Sveriges föreningsbankers förbund. En annan grupp remissinstanser har talat för att det nuvarande systemet skall bibehållas. Hit hör bl. a. Svenska sparbanksföreningen, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Svenska bankmannaförbundet och Svenska kommunförbundet. I en tredje grupp, som vill att etableringskontrollen skall slopas helt, återfinns kommerskollegium och näringsfrihetsombudsmannen samt Svenska bankföreningen och flera andra näringslivsorganisationer.

Regeringen har gått på den sistnämnda linjen. Ekonominministern anför i proposition 1980/81:37 att en övervakning av kontorsetableringen bör ingå i bankinspektionens allmänna tillsyn av att bankverksamheten utvecklas sunt. I detta sammanhang förutskickar ekonomiministern att regeringen kommer att föreslå en ändrad sammansättning – med parlamentariskt inslag – av bankinspektionens styrelse. Den allmänna principen skall vara att etableringen av bankkontor jämställs med andra kostnadskrävande investeringar. Om etableringsfriheten leder till en nyetableringsfrekvens som inte kan godtas får detta anmälas till regeringen, som då på nytt får överväga behovet av skärpt kontroll.

I de båda motioner som har väckts i ämnet förespråkas en fortsatt kontroll enligt nuvarande ordning. En fri etableringsrätt medför risk för en samhällsekonomiskt orationell kontorsetablering, hävdas i motion 1980/81:145. I motion 1980/81:163 sägs bl. a. att situationen nu inte på ett avgörande sätt skiljer sig från den som rådde vid beslutet om den nuvarande ordningen.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag. Etablering av ett nytt bankkontor medför i dagens läge så stora kostnader att de företagsekonomiska övervägandena bör vara nog för att hålla nyetableringen inom rimliga gränser. Bestämmelserna om bankkontorsetablering kan i de tre banklagarna inskränkas till en föreskrift om skyldighet för bank att utan dröjsmål anmäla beslut om inrättande av bankkontor till bankinspektionen. Lagändringarna bör enligt utskottets mening genomföras vid årsskiftet 1980-1981.

Utskottet hemställer

att riksdagen med avslag på motionerna 1980/81:145 och 1980/81:163 antar i proposition 1980/81:37 framlagda förslag till

1. lag om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse,
2. lag om ändring i lagen (1955:416) om sparbanker,
3. lag om ändring i lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen,

alla tre dock med ändring av ikraftträdandebestämmelsen enligt *utskottets förslag* i det följande:

| *Regeringens förslag* | *Utskottets förslag* |
|---|---|
| Denna lag träder i kraft *två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.* | Denna lag träder i kraft *den 1 januari 1981.* |

Stockholm den 2 december 1980

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

*Närvarande:* Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m), Hugo Bengtsson (s), Sven Andersson (fp), Nils Erik Wååg (s), Margaretha af Ugglas (m), Lilly Hansson (s), Birgitta Hambraeus (c), Lennart Pettersson (s), Bengt Sjönell (c), Rune Jonsson (s), Hadar Cars (fp), Wivi-Anne Radesjö (s) och Lennart Blom (m).

**Reservation**

Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Lennart Pettersson, Rune Jonsson och Wivi-Anne Radesjö (alla s) anser att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

När en – – – (= utskottet, s. 2 f.) – – – nuvarande ordningen.

Utskottet avstyrker regeringens förslag. Den nuvarande ordningen möjliggör en helhetsbedömning av kontorsstrukturen som ter sig värdefull för både samhället och bankerna. Att etablering av ett nytt bankkontor medför stora kostnader är visserligen en återhållande faktor. Man kan emellertid inte utesluta möjligheten av att banker kommer att använda nyetablering av kontor som ett konkurrensmedel. Denna konkurrens kan då bli oskäligt kostnadskrävande och därmed menlig även samhällsekonomiskt sett. Som nämnts i det föregående har regeringen vid besvär över beslut av nämnden för bankkontorsetablering i flertalet fall låtit nämndens beslut bestå. Regeringen har alltså då bedömt de tilltänkta etableringarna icke "vara till nytta för det allmänna", vilket är det lagstadgade kravet för tillstånd. Dess förslag nu innebär att statsmakterna med berått mod inbjuder till en nyetablering som inte svarar mot detta krav. En sådan ordning vill utskottet inte medverka till.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till motionerna 1980/81:145 och 1980/81:163 avslår proposition 1980/81:37.

GOTAB Stockholm 1980